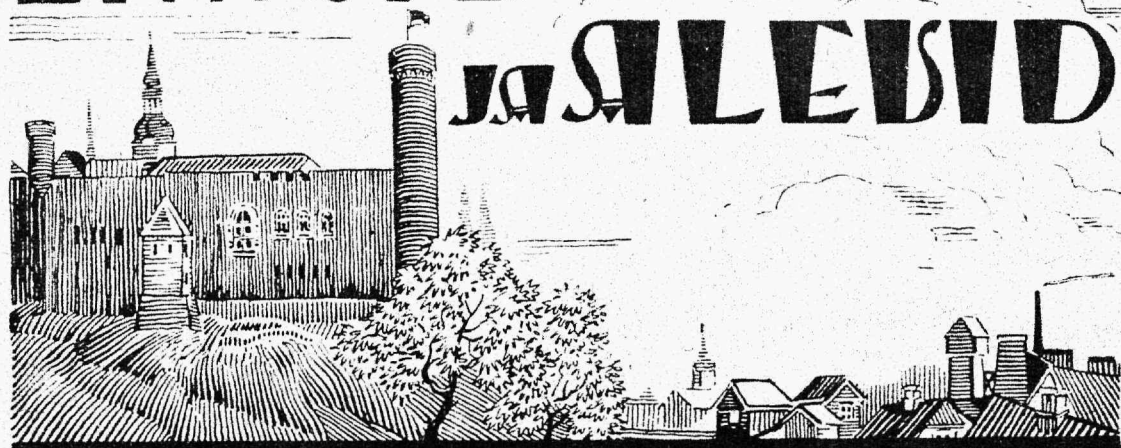

Tallinna ja Spaloo Selts.
Tallinn.

LINNAD JA LEBID

»EESTI LINNADE LIIDU HÄALEKANDJAK«

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas. Vastutav toimetaja: V. Smetanin.
Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, Pikk 6.

Ilmub 10 korda aastas.

IX aastakäik.

Numbri hind 25 senti.

Nr. 8

25. jaanuaril

1937

SISU.

Korteriteolundi parandamisest Rootsi linnades — **H. V. Dahl.**

Elektri tootmise probleeme — **O. Treier.**

Eesti linnategelaste õppematk Soome —
A. Maramaa.

Eesti Linnadeliidu tegevusest.
Kroonika.

LINNAD JA ALEVID

EESTI LINNADELIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

№ 8

IX AASTAKÄIK

Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn,
Pikk 6, telefon 431-58.

Ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s.

25. jaanuaril

1937

Korteriteolundi parandamisest Rootsi linnades.

H. V. Dahl.

Tallinna Linna Statistikabüroo asjaajaja.

(Järg.)

Södertäljes, 14 818 elanikuga linnas, tõmbasid tööstused sõjaajal linna juurde rahvast suuremal hulgal. Sel puhul asutati poolkommunaalne aktsiaühing „Korterid Södertäljes“, mida linn toetas osalt aktsiate omandamisega, osalt kruntide andmisega ja osalt muul teel. Järgnevat aastail püstitas see ühing kümnekond maja ümmarguselt saja korteriga. Viimasel ajal pole aga sellel alusel ehitustegevust enam jätkatud. Selle asemel on linn vahendanud ja kindlustanud laene ehituslaenufondist üksikisikuile, kes on ehitanud peamiselt 1 ja 2 toa ja köögiga kortereid.

1921.—1927. a. ehitas linn kehvemaile lasterikkaile perekondadele 9 elumaja, igaüks 2 toa ja köögiga, mille aastaüür on ainult 300 kr.

1934. a. püstitas üüriliste hoiukassa- ja ehitusühing ühe hoone 40 korteriga, igaüks 1 või 2 tuba ja köök. Kooperatiivne ehitusühing ehitas ka ühe maja 25 korteriga, millest osa on 1 toa ja keedunurgaga, osalt 1 või 2 toa ja köögiga. Mõlemad ühingud kavatsesid püstitada lähemas tulevikus veel maju.

Riiklikku ehituslaenu vahendas linn kahele ettevõtjale kogusummas 66.900 kr.

Uppsala, 30 000 elanikuga linn, kasustab viinamüügist saadud summasid korterite ehitamiseks töölisile. 1921. a. kinnitatud fondi põhimääruse järgi valitsevad fondi

linnavolikogu poolt valitud viis liiget. Selle arvel omandatakse vähemaid maju linna servil ja antakse töölisile mõõdukate hindadega, kusjuures õigus saada selliseid kortereid on ainult selliseil isikuil, kes olnud linnas elanikkuderegistris vähemalt kolm aastat ja selle aja jooksul on näidanud end tööka, korraliku ja kaine isikuna. Isik võib eluneda korteris senikaua, kui ta vastab neile nõudeile ja korralikult tasub üüri. Fondil on kinnisvaru 173 800 kr. väärtuses ja umbes 130 000 kr. tagavarakapitali.

Osalt selle kapitali abil ja ka muil teil on linn püüdnud pehmendada eriti sõjaajal tekkinud korterikriisi.

1919. a. asutati poolkommunaalne aktsiaühing „Uppsala korterid“, kes algul ehitas ajutisi puuelumaju, kuid hiljem hakkas ka ehitama enam püsivamaid. Linn on ise omandanud vanemaid hooneid ja ehitanud neid ümber eriotstarbelisiks kortereiks. Linn on määranud 653 000 kr. mitmesuguseile ehitusühinguile 130 väiksema korteri ehitamiseks.

1924.—1933. a. on linn ehitanud üldse 89 väikekorteri. Sellesse arvu kuulub ka linna poolt 1925. a. ehitatud 22 kahekorterilist maja, iga korter 1 või 2 toa ja köögiga, mis linn ehitas ja müüs ära soodsail järeelmaksutingimusil. Kogu aeg on linn võtnud elavalt osa omakodudena ehitatud väikemajade püstitamisest, niihästi vahenda-

des laenu riiklikust korterilaenufondist, kui andes odava hinnaga ehituskrunte. 1920.—1930. a. ehitati Uppsalas 421 omakodu ja 453 üürikorterit. 1920.—1933. a. püstitati Uppsalas kooperatiivsel teel 846 korterit suurusega 1—7 tuba ja köök. 1934. a. algas Uppsalas tegevust üüriliste hoiukassa- ja ehitusühing ja ehtas esimesel aastal ühe maja 50 moodsa väikekorteriga ja asus 1935. a. teise ehitamisele, mis sisaldab 26 korterit.

Nyköping, 12 000 elanikuga linn, ehtas 3 elamut kogusummas 23 korteriga. millest enamused on 1 toa ja köögiga. Alates 1917. a. on poolkommunaalsete ehitusühingute kaudu ehitatud 219 väikekorterit. Omakodude ehitamist ja muud kooperatiivset ehitustegevust on linn toetanud ehituslaenu vahendamisel ja tagamisel.

Eskilstuna, 30 500 elanikuga linn, on toetanud ehitustegevust osaühinguilts ostaatähtede omandamise teel ja laenu hankimisega, osalt riiklikest ja osalt linna oma summadest. Linn on ka eriti toetanud omakodude ehitamist.

Linköping, 29 100 elanikuga linn, ehtas 1923. a. sügisel valmis ajutised korterid selliste isikute jaoks, keda ähvardas hädaoht jääda korterita üüride tõusmise tõttu. Väikekorterite-ehitusühingus omandas linn aktsiaid 270 000 kr. eest. Peale selle moodustas linn korterilaenufondi, millest antakse laenu kuni 75% kinnisvara väärtusest väikekorterite ehitamiseks. Laenu tasutakse 25 aasta jooksul. Sellesse fondi määras linnavolikogu 1916.—1919. a. 2 150 000 kr. Laenu anti sellest peamiselt kohalikele korteriühingule. Peale selle on linn vahendanud riiklikku ehituslaenu ja andnud krunte alandatud hindadega.

Norrköping, 60 000 elanikuga linn, andis hoonete püstitamiseks krundi tasuta ja toetas omalt poolt odava laenuga kohalikkude ehitusühingut, kes püstitas väikekortereid 357 tuleasemega kehvemaile, lasterikkaile perekondadele tööliiskonnast. 1917.—1922. a. püstitas linn 113 omakodusivilat 2 700 000 kr. eest. Peale ühe on

need kõik müüdnud üksikisikuile. Peale selle on linn veel toetanud kooperatiivset ehitustegevust ja omakodude ehitamist niihästi riikliku ehituslaenu vahendamiseega kui linna oma summadest laenude ja osalt ka tagasimaksmatute toetuste andmise teel. Sellekohase fondi määruse järgi anti omakodude ehitamiseks laenu kuni 75% ja äriliste hoonete püstitajaile kuni 85%.

Jönköping, 30 000 elanikuga linn, toetas era- ja kooperatiivset ehitustegevust riiklikkude laenude vahendamise teel. Ehitustegevus on olnud peamiselt omakodude ja kooperatiivsete hoonete püstitamise näol. Viimased püstitasid 1923.—1928. a. 167 korterit 1—4 toa ja köögiga.

Kalmar, 18 500 elanikuga linn, on aktsionärina võtnud osa poolkommunaalsest ehitusühingust ja vahendanud riiklikku laenu.

Karlskrona, 28 000 elanikuga linn, ehtas 1923. a. reamaju, mis sisaldasid 16 korterit 1 toa ja köögiga, mida üüritatakse 30-kroonise kuuüüriga. 1917. a. astus linn poolkommunaalse ehitusühingu liikmeks, kes on ehitatud 101 korterit, millest 90 evivad 1 toa ja köögi ja kuuüür on 30—33 kr. kuus ja 11 evivad 2 tuba ja köögi ja kuuüür on 50 kr. kuus. Linn on vahendanud riiklikke laene kuni 1926. a., mil korteripuudust enam polnud tunda. Viimaseil aastail andis linn odavasti krundi üüriliste hoiukassa- ja ehitusühingule, kes 1934. a. sügiseks püstitas kaks maja kokku 45 korteriga. Ka omakodude ehitamiseks on linn andnud odavahinnalisi ehituskrunte. Päevakorras on veel väikemajade ehitamise küsimus Stokholmi eeskujul.

Lund, 24 000 elanikuga linn, püstitas 9 ajutist elamut 48 korteriga — igaks 1 toa ja köögiga ja 12 kööktuba. Kuna kavatsus oli neid, kui ajutisi kriisiajaehitisi, varsti jälle lammutada, on senini lammutatud ainult viis, kuna teised korteripuuduse tõttu on praegu veel tarvitusel. Nüüd on linn asunud püsivate kivimajade püstitamisele, millest muist on reamajad ja teised omakodud. Valmina müüakse majad üksikisikuile. Peale

selle ehitas linn ühe suurema maja, mis sisaldas 18 korterit 1 toa ja köögiga ja 6 korterit 2 toa ja köögiga. Peale selle on linn vahendanud riiklikku ehituslaenu ja on viimasel ajal seadnud korda erilise maaala omakodude ehitamiseks.

Landskrona, 19 200 elanikuga linn, ehitas 42 korterit omakodu näol ja müüs need soovijaile omahinnaga. Peale selle ehitas linn üürimaju 357 korteriga. Peale selle on linn soetanud laene ja andnud krunte. Linnal oli raskusi kriisiajal tema poolt tagatud laenudega, kuna isikud, kellele need olid linna vastutusel antud edasi, polnud suutelised täitma vastavaid kohustusi. Seetõttu oli linn sunnitud osa tema poolt tagatud laenudega ehitatud maju ostma omale välja. Majade kasutamiseks moodustati eriline aktsiaühing, kes valitseb 20 maja 250 korteriga.

Hälsingborgis, 51 400 elanikuga linnas, äpardus poolkommunaalse ehitusühingu moodustamine vastava huvi puudusel, mistõttu linn oli sunnitud korterite tootmist teostama üksi omal käel. Linn ehitas 300 korterit 1—2 toa ja köögiga. Peale selle on linn vahendanud riiklikke ehituslaene ja andnud omalt poolt laene ja odavaid krunte omakodu ehitajaile. Sel teel on linn viimaseil aastail aidanud kaasa 652 korteri ehitamisele. Neist on 8 üürimaja ja 644 omakodu. Peale selle on linn veel laenudega toetanud reamajus 82 korteri ehitamist.

Halmstadis, 18 400 elanikuga linnas, äpardus poolkommunaalse ehitusühingu moodustamine ja linn ehitas omal jõul 5 elumaja paarikümne korteriga, millest osa polnud täielikult uued ehitised, vaid uuestisustatud hooned. Peale selle vahendas linn riiklikku ehituslaenu ja valmistas jooni-seid ja püüdis organiseerida ehitustegevust. Eriti on see mõjunud väikemajade ehitamisele. Senini on valminud 16 väikemaja 3 toa ja köögiga. Maja keskmine hind on 8485 kr.

Uddevalla, 14 100 elanikuga linn, toetas kohalikku väikekorterite-ehitusühingut

laenudega linna summadest ja aitas sel teel kaasa 5 elumaja püstitamiseks, mis sisaldas kokku 20 korterit. 1923. a., pärast üüriseaduse kaotamist, jäid mõned perekonnad korterita. Siis andis linn ühele isikule tasuta krundi tingimusel, et sellele püstitatud majja võetakse üürilisi linna nõusolekul. Sel teel püstitati 8 uut korterit.

Vänernborgi linn ehitas viimase 10 aasta jooksul 2 maja kokku 54 väiksema korteriga. Peale selle on linn võtnud osa poolkommunaalseist ehitusühingust, kes on püstitanud hulga maju. Viimase 10 aasta jooksul püstitati sel teel linna toetusel üks maja 15 korteriga. Peale selle on linn vahendanud ehituslaenu ehitusühingule ja odava hinnaga müünud krunte.

Borås, 32 300 elanikuga linn, on võtnud osa poolkommunaalseist ehitusühingust. 1924. a. ehitas linn ise omal jõul üksi ühe maja, mis sisaldas 20 korterit 2 toa ja köögiga. 1928. a. ehitas linn teise maja, mis sisaldas 31 ühetoalist korterit. Peale selle on linn püüdnud elustada eraehitustegevust odavate kruntide andmise ja laenude vahendamise omakodu ehitajaile. 1917.—1929. a. toetas linn sel teel 676 korteri ehitamist.

Trollhättani, 16 000 elanikuga linna, tegevus on piirdunud peamiselt ehituslaenu vahendamisega üksikisikuile ja korteriorganisatsioonile. 1917. a. moodustati üks poolkommunaalne ehitusühing, kes püstitas elamuid 187 tuleasemega.

Lidköpingis, 9000 elanikuga linnas, on ehitustegevus olnud kaunis elav, kuna linnavolikogu otsuse kohaselt viimase aastakümne jooksul püstitati 40 korterit osalt 1 toa ja köögiga ja osalt kööktubadena. Alates 1911. a. evib linn omakodulae-nufondi, mis 1930. a. suurendati 50 000 kr. võrra ja organiseeriti ümber üldiseks korterilaenufondiks, millest 5%-ga aastas laenuatakse 80—85% ehitise väärtusest nüü-hästi üksikisikuile kui organisatsioonile. Peale selle on linn vahendanud ehituslaene.

Skövde, 10 200 elanikuga linn, on piirdunud peamiselt laenude andmisega linna ehitusfondist ja kruntide müümisega oda-

va hinnaga omakodu ehitajaile. 1917. a. korraldas linn 6 ajutist elukorterit.

Karlstadis, 20 000 elanikuga linnas, hakkas maailmasõjaajal andma end tunda korterikriisi. Linn algatas poolkommunaalse aktsiaühingu asutamise, mille 53 000-kroonisest põhikapitalist linn andis aktsiate omandamise näol 20 000 kr. See aktsiaühing suurendas 1918. a. põhikapitali 150 000 kroonile, mil puhul linn omandas aktsiaid veel 17 000 kr. eest. Peale selle toetas linn aktsiaühingut veel laenuga. Aktsiaühing evib 4 elumaja kogusummas 75 korteriga. 1918. a. ehtas linn vahenditult 95 000 kr. eest 12 korterit ja 1931. a. 55 000 kr. eest 16 kööktuba 30- m^2 põrandapinnaga, mida kavatsetakse üüritada 20-kroonise kuuüüriiga, millesse on ka arvatud kaasa küte ja vesi. Üldse evib linn ligi sada korterit 1—2 toa ja köögiga. Väikekorterite ehitamiseks on linn andnud toetuslaene oma summadest 1 100 000 kr. ja 500 000 kr. väärtuses ilma protsendita krundilaenu jm. Riiklikku ehituslaenu on linn vahendanud ja omakodu ehitajaile andnud krunte odava hinna eest.

Örebro, 36 300 elanikuga linn, ehtas 1916.—1923. a. üheksa elumaja kokku 133 korteriga 1 300 000 kr. väärtuses, mille juurde pole arvatud riiklik toetus. Peale selle vahendas linn riiklikku ehituslaenu ja andis omalt poolt sekundaarlaenusid. 1924.—1927. a. ehtas linn 400 000 kr. eest 1 kivimaja ja 5 puumaja, mis kokku sisaldavad 81 korterit, neist on 44 kööktuba ja 37 — 1 tuba ja köök. Linn vahendas riiklikku ehituslaenu kohalikule ehitusühingule, kes püstitas 5 suuremat kivimaja 152 korteriga, millest 5 on 1 toa ja keedunurgaga, 97 — 2 toa ja keedunurgaga, 34 — 3 toa ja keedunurgaga ja 16 — 4 toa ja keedunurgaga.

Västerås, 30 000 elanikuga linn, ehtas maailmasõja järelaastail vahenditult kortereid, kuid 1918. a. asutati poolkommunaalne ehitusühing „Tööliskorterid Vesterås“, kelle põhikapitalist — 300 000 kr. — linn andis aktsiate omandamise teel

250 000 kr. 1919. a. asutati suuremate korterite ehitamiseks veel teine aktsiaühing „Mimer“ kus linn omandas aktsiaid 500 000 kr. eest. Need ehitusaktsiaühingud püstitasid rea maju. 1921. a. kriisi ajal satutsid aga aktsiaühingud suurisse raskusisse, mistõttu linn kustutas osa oma võlga ühinguile. Viimase 10 aasta jooksul on linn ehitanud ainult 16 1 toa ja keedunurgaga korterit pensionärele. Viimaseil aastail on linn andnud odava hinnaga krunte omakodude ehitajaile ja ehitusühinguile ja taganud nende laene.

Gävlel, 40 000 elanikuga linnal, on juba XIX sajandist peale eriline fond väiksemate majade püstitamiseks suuremaiks tööliskortereiks, mille sihiks on hoida, et töölisi ei kuhjatakse kokku suurisse kasarmuisse ja et neile anda võimalusi osamaksude kaudu muutuda aja jooksul korteri omanikuks. Selle fondi arvel püstitas linn 1930.—1931. a. 1 elumaja 37 korteriga, millest 6 on 1 toa ja keedunurgaga, 19 — 1 toa ja köögiga, 9 — 2 toa ja köögiga, 3 — 3 toa ja köögiga, kusjuures ka enamus neist evib vannitoa. Linn on andnud krunte odava hinnaga ja vabastanud tänavaehitamise kulude katmisest ja vahendanud oma vastutusel ehituslaenu. 1923., 1926. ja 1928. a. püstitas linn sama kapitali arvel kolm maja kogusummas 43 korteriga, millest 23 on 1 toa ja köögiga, 16 — 2 toa ja köögiga ja 4 — 3 toa ja köögiga. Peale selle on linn võtnud osa poolkommunaalsest ehitusühingust omakodude ehitamiseks töölisile, andes aktsiate ostmise näol ühingule poole kogu ta põhikapitalist. 1933. aastaks oli mainitud ühing ehitanud 206 korterit ja ostuteel omandanud osa kortereid, nii et korterite üldarv oli 296. Üksikisikuile on linn müünud odavaid krunte ja kindlustanud laene. 1925.—1934. a. kindlustas linn laenu kindlapalgalisile linnateenijaile. Sellisel teel on linn aidanud kaasa umbes 150 korteri ehitamiseks, mis enamuses on 2 toa ja köögiga.

Sundsvall, 17 000 elanikuga linn, ehtas 1915.—1923. a. vahetult maju, milline tegevus viimase aastakümne jooksul

on vähenenud tunduvalt. On ainult ehitatud üks maja 4 korteriga, igäüks 1 tuba ja köök, lasterikkaile perekondadele. Maja on antud hoolekandejuhatuse korraldusse, kellel üldse on 12 sellist maja kokku 54 korteriga. Linnal on reserveeritud 20 000 kr. uute elukorterite ehitamiseks lasterikkaile töölis perekondadele.

Östersund, 14 500 elanikuga linn, püstitas 3 kivimaja kogusummas 50 korteriga, 1—2 toa ja köögiga. Peale selle on linn 75 elumaja laenude eest andnud kindlustusi odavate riiklikkude laenude saamiseks. Samuti on linn ka müünud odavasti ehituskrunte.

Mis puutub üldse poolkommunaalseisse ehitusühinguisse Rootsi linnades, siis erinevad need väga mitmeti üksteisest. Osa selliseid ühinguid on linnad moodustanud koos tööstusettevõtetega, teised aga jälle eraisikutega. Mõnes on linna summa tunduvas ülekaalus, teises aga vastupidi, kohati on täpselt pooled aktsiad linna käes jne. Tavaliselt piiravad põhikirjad aktsionärele maksitava dividendi 5% ümber aastas.

Viimaseil aastail on hakatud Rootsi linnades panema väga suurt rõhku korterikultuurile ja ehitatakse ka väikesi töölist kortereid, alates isegi juba sageli ühetoalisist korterist, omaette vannitubade või vähemalt duširuumidega, sooja veega, keskküttega, omaette veeklosett ja esikud on endastmõistetavad, vähegi suuremais korteris on peale

esiku veel eriline üliirõivasteruum, mitu seinakappi, palkonid, pühkmete allalaskmise automaadid, eriruumid vaipade kloppimiseks, suuremail kortereil on esiku asemel hall või koguni esik ja hall mõlemad, majus on masinatega pesuköögid, lasterikkaile perekondadele määratud majades on erilised ruumid laste paigutamiseks, mis tegelikult moodustavad terve asutise, millel on võimla, laste mänguruum ühes vastavate seinamaalide ja lastekohase mööbliga, laste puhkamise jaoks eriline magamisruum jälle vastava mööbliga jne. Tõstukite olemus loetakse endastmõistetavaks ja ainult vähema kordadearvuga maju ehitatakse nendeta. Ka korterite korashoidmisele üüriliste poolt pannakse suurt rõhku. Eriti peetakse silmas lutikaid, mille hävitamise kord — arvatud kaasa keemiliste vahendite kindlaksmääramine, on isegi nähtud ette ehitus- ja korteriteühingute põhikirjus, mille teostamise järele valvamiseks on ametis erilised korteriinspektorid. Riik annab laenu tingimusil, et selle abil püstitavad korterid eviksid kõik tarvilikud heakorrasadmed. Need korterid, mille kasutamisel riik annab lasterikkaile perekondadele erilist toetust kuni 50% korteriüürist, on eriti korralikud. Seega on põhimõtteks toetada lasterikkaid perekondi, et lapsed ei kasvaks üles mitte ainult kuidagi, vaid peetakse silmas, et lasterikkail perekondadel on tähtsaim, et majas oleks soe vesi, omaette vann jne.

Elektri tootmise probleeme.

Majandusteadlane O. Treier.

(Järg).

Lõpetades eelpoolkirjeldatud üldise iseloomuga elektri tootmisega seoses olevate küsimuste linnulennulise ringvaate, asuksime vaatlema elektri tootmise tähtsust Eestis. Käesoleval aastal on elektri tootmisega seoses olevad küsimused kerkinud päevakorradele eriti akuutselt. Probleemide lahendusele on asunud energiliselt ka Vabariigi Valitsus. Nii

tähendas majandusminister ühes oma kõnes, et on tarvis alata maa üldist elektrifitseerimist. Elektrifitseerimiskava ongi valmis ja tuleb teostamisele kolmes astmes. Esijoonel, ütles majandusminister, peaks tulema ehitamisele Lääne-, Lõuna- ja Kesk-Eesti kõrgepingeliinide-võrk ühes Ellamaa jõujaama laiendamise ja Kehra ja Türile uute

joujaamade ehitamisega. Kava teine aste seisab Põhja- ja Ida-Eesti kõrgepingeliinide väljaehitamises, kuna kava kolmanda astme moodustab Narva kose suure joujaama ehitamine. Edasi tõi majandusminister ette andmeid, kui vähe on veel senini suudetud rakendada meie loodusjõudu töösse. Nii on jõumasinaid 1000 elaniku kohta Eestis 20 kW, Lätis 28 kW, Poolas 27 kW, Soomes 153 kW, Belgias 158 kW, Prantsusmaal 173 kW, Rootsis 196 kW ja Helveetias 318 kW.

Peale riikliku algatuse on suurt huvi näidanud ka eraorganisatsioonid. Nii korraldati novembris 1936 Tallinnas I elektri näitus, mida külastas ümmarguselt 6000 isikut. Nimetatud näitus andis ümmarguse pildi elektriaparatuuride mitmekesisusest kodus, eriti kodus majapidamises. Samuti on sageli võetud sõna ajalehis, käsitelles enamasti elektritariife. Jõudsasti kasvab ka abonentide arv, mis Tallinnas on jõudnud 40 000-ni. Suurt tõusu suhteliselt näitab omakorda ka elektrimasinate ja -tarvete sissevedu. Nii imporditi 1926. a. neid 792 000 kr., 1934. a. — 1 273 000 kr., 1935. a. — 3 678 000 kr. väärtuses.

Peale selle on tekkinud kodumaal ka uued tööstused elektriaparatuuride tootmiseks.

Kõik need nähted kõnelevad elektri tähtsuse progressiivsest tõusust Eestis ja võib loota, et peatselt ilmuvad põhjaliku uurimuse tulemused elektri tootmise arengust Eestis.

Suuremate avalikkude elektriijaamade elektritoodang tuhanded kilovatt-tundides 1931—1934.

Elektrijaam	1934	1933	1932	1931
Tallinna	15 797	14 420	13 016	12 604
Ellamaa	6 332	5 861	5 480	5 237
Ulila	5 513	5 094	4 722	4 768
Pärnu	940	822	840	849
	28 582	26 198	24 064	23 458
Juurdekasv, võrreldes eelmise aastaga, %	9,1	8,9	2,6	.

Mitteametlikult on teada, et 1935. a. on kõik avalikud elektriijaamad tootnud

kokku ca 50 500 000 kWh, tööstused on samal ajal tootnud omatarvituseks ca 49 500 000 kWh, seega kokku ca 100 000 000 kWh ehk iga elaniku kohta ümmarguselt 90 kWh.

Sellest arvust on tootnud Tallinna Linna Elektri jaam 18 200 000 kWh, Virumaa Elektriaktsiaseltsi Elektri jaam 10 000 000 kWh, Tartu Linna Elektri jaam — 6 500 000 kWh.

1934. a. toodangust — 28 582 000 kWh — läks jaamade omatarvituseks 3 235 000 kWh ehk 11,3%, kadudeks 3 555 000 kWh ehk 12,4%, müügiks 21 789 000 kWh ehk 76,3%, kusjuures müügist saadi 3 246 000 kr., ehk keskmiselt 14,9 s. kWh. 1933. a. müüdi 20 484 000 kWh 2 865 000 kr. väärtuses ehk keskmiselt 14 s. kWh.

Küteteineks tarvitati 1934. a. 74 056 m³ turvast ja 38 068 t põlevkivi, 1933. a. — 71 010 m³ turvast ja 34 178 t põlevkivi.

Installeeritud võimsus oli 1934. a. Tallinna Linna Elektri jaamal 9200 kW, Tartu Linna Elektri jaamal — 5550 kW, Ellamaa Elektri jaamal — 5000 kW ja Pärnu Linna Elektri jaamal — 510 kW.

Nende suurtööstusse kuuluvate elektri jaamade arvu tuleb täiendada õigema pildi saamiseks veel Virumaa Elektriaktsiaseltsi Elektri jaamaga. Viimasele kuuluva Narva veejoujaama võimsus on 3500 kW ja uue Püssi ehitatava soojusjoujaama võimsus 3800 kW.

Tallinna Linna Elektri jaam ja Tartu Linna Elektri jaam, kelle 1935. a. kogutoodang — 24 700 000 kWh — moodustab umbes poole kogu avalikkude elektri jaamade kogutoodangust, milline võrdus 50 500 000 kWh. Seega tuleb kriipsutada alla suurt osatähtsust, mida evivad Eesti omavalitsused elektri tootmisel, eriti aga Tallinna linnaomavalitsus, kelle elektri jaam on ühtlasi Eesti suurim.

Vaadeldes nende tähtsate kommunaal-elektri jaamade arengut ja esitades andmeid nende tegevusest, võtame vaatlusele üld-

andmed — esiteks pealinna elektriijaama, siis Ulila elektriijaama kohta. Tegevuse läbikäikude arvud olgu aga esitatud paralleelselt parema võrdluse saamiseks.

Tallinna Linna Elektriijaam on olnud tegevuses juba 23 aastat, olles esimesi jaamu Eestis. Nimelt lasti 600-kW võimsusega jaamast esmakordselt elekter Tallinna 25. veebruaril 1913. Järgnevail sõja- ja revolutsiooniaastail arenes linna elektritarvitus juba niivõrd suureks, et linna jaamast ei jätkunud, vaid varustamisel tulid appi veel „Dvigateli“, „Peetri“ ja Richard Mayer'i tehas oma elektriijaamadega. 1921. a. kuni praeguse ajani kestis ja kestab elektriijaama laiendamine alatasa kasvava elektrinõudmise tõttu. Nagu juba tähendatud, arvatakse praegu jaama võimsust 9200 kW peale, arvestades $11\,500\text{ kVA } \cos \varphi = 0,8$ juures. Kütteainena tarvitati algul kivisütt, siis ka puud, turvast, kuna viimasel ajal tarvitatakse kodumaa põlevkivi. 1931. a. ehitati masinamaja hoone 50 m võrra pikemaks ja vananenud lülitusseadme asemele moodne kolmekordne lülitusseade, võimsusega kuni 25 000 kVA. Katlamaja laiendusele asuti 1932. a. ja see kestis 1934. a. Moodsad inglise päritoluga längveetoruaurukatlad on varustatud trepprestküttekolletega III sordi (peene purutaolise) põlevkivi tarvitamiseks. Saavutatud netokasutegur nimetatud kütteainega on kõrge, nimelt 83,46%. Turboagregaadid toodavad kolmefaasilist 50-periodilist ja 3150-voldilist elektrit. Transformeerimine linnas madalamapingeliseks elektriks toimus 1. aprillil 1936 107 transformaatorikioski kaudu, mille koguvõimsus on 11 610 kVA. Kaablivõrgu kogupikkus oli 258 384,54 m, sellest 185 338,5 m maakaableid ja 73 046 m õhujuhtmeid. Majajühendeid oli 1. aprillil 1936 üldse 4420. Tänavavalgustuseks kasustati 357 lampi. Arvestajaid oli üüril 37 187, isiklikke arvestajaid 5116, seega kokku 42 303 arvestajat. Samaks ajaks oli elektriseadmeid valgustamiseks 37 308, installeeritud võimsusega 6184 kW, majapidamiseks 2838, installeeritud võimsu-

sega 1912 kW, tööstuseks 1751, installeeritud võimsusega 6801 kW, seega kokku 41 897 seadet, installeeritud võimsusega 14 897 kW.

Personaali kuulus 1935./36.a. 138 ametnikku ja teenijat ja 232 töölisi.

Organisatsiooniliselt kuulub Tallinna Linna Elektriijaam otseselt Tallinna Linnavalitsuse Ettevõteteosakonna ühe ettevõttena Tallinna Linnavalitsuse juhtimise alla.

Tartu Linna Elektriijaama 1929. a. väljandes „Elekter igapäevases elus“ võib lugeda, et Tartu Linna Elektriijaama tegevuse alguseks loetakse 11. detsember 1910.

Jaama masinate koguvõimsus oli siis 150 HP. Nagu Tallinnaski, pidi ka Tartu Linna Elektriijaam tegelema, alates 1911. a., laiendamise küsimustega, kuid alles 1916. a. sõjaolude tõttu sai jõujaam end täiendada 65-HP lokomobiiliga. Peale selle kestsid täiendused vähehaaval kuni 1926. a. Siis sai teoks kava, mida ihaldati ammu, s. o. soetada Tartule uus võimsam elektriijaam vahelduvvoolu süsteemiga senise alalisvoolu süsteemi asemele. Nimelt avanes võimalus omandada Eesti Pangalt 20. märtsil 1926 Ulila elektrijõujaam ja turbatööstus, mis vaatamata oma paarikümnekilomeetrilisele kaugusele Tartust evib erisoodustusi, nimelt on varustatud kohalasuvate turbasoodega, järelikult ka kütteainega. Ulila elektriijaama võimsuse arenemine algas 1000 kW, jõudes praeguse 5550 kW. Jõujaama kolme katla kogupindala oli 1. aprillil 1936 1045 m². Jõujaam toodab 15 000-voldilist kõrgepingelelektrit, mis transformeeritakse 3000/380/220 V 47 transformaatori abil, kokku 3417 kVA.

Praegu varustab Tartu Linna (Ulila) Elektriijaam peale Tartu linna veel Viljandit ja Elvat.

Kaablivõrgu kogupikkus oli 1. aprillil 1936 363 906,6 m, sellest maakaableid 19 035,8 m ja õhujuhtmeid 344 870,8 m.

Majajühendeid oli 1. aprillil 1936 kokku Elvas asuvate majajühenditega 4219. Tänavavalgustuseks kasustati 504 valgustuspunkti. Arvestajaid oli üüril 8478.

Samaks ajaks oli elektriseadmeid valgustamiseks Tartus 12 191, installeeritud võimsusega 2121,8 kW, väljaspool Tartut — 494, installeeritud võimsusega 80,7 kW, tööstuseks Tartus 752, installeeritud võimsusega 1870,0 kW, väljaspool Tartut — 46, installeeritud võimsusega 273,5 kW, seega kokku 13 483 seadet, installeeritud võimsusega 4346,0 kW.

Personaali kuulus 1.aprillil 1936 66 ametnikku ja teenijat ja 82 töölisi.

Oma juhtimisorganisatsioonilt on Tartu

Linna Elektriijaam väga lähedane Tallinna omale.

Esitatud andmeist nähtub, et Tallinna Linna Elektriijaam oma võimsuselt pole Tartu omast suurem kahte kordagi, kuid oma abonentide arvuga, nende installeeritud võimsusega ja tegeliku koormatusega on pealinna elektriijaam ikkagi $2\frac{1}{2}$ —3 korda suurem Tartu omast.

Parema pildi saamiseks nende elektriijaamade tegevusest olgu esitatud veel alljärgnevad võrdlusandmed:

Toodetud kWh 1914—1935/36.

A a s t a	Tallinna Linna Elektriijaam		Tartu linna Elektriijaam	
	kWh	Toodangu suurenemine %, võrreldes eelmisega	kWh	Toodangu suurenemine %, võrreldes eelmisega
1914	830 000	.	170 000	.
1919	2 010 000	142,2	740 000	335,3
1924	6 210 000	209,0	1 720 000	132,4
1929/30	11 990 000	93,1	4 670 000	171,5
1934/35	15 797 000	31,9	5 513 000	18,0
1935/36	18 251 000	15,54	6 509 000	18,1

Nagu nähtub tabelist, on toodangu tõus 1914.—1934. a., s. o. 20 aasta kestel, olnud eriti kiire esimesel poolel. Nii on 1924. a. toodang suuruselt Tallinnas 1914. a. omast 7,5, Tartus isegi 10,1 korda suurem.

Teisel poolel on juurdekasv olnud ka kiireloomuline, kuigi võrreldes esimese poolega aeglasem. Nii oli 1934./35. a. toodang Tallinnas 1924. a. toodangust suurem 2,5, Tartus 3,2 korda.

Tallinna Linna Elektriijaama tegevus 1933/34—1935/36.

	1935./36. a.	1934./35. a.	1933./34. a.
Jõujaama maksimaalne võimsus, kW . . .	9 200	9 200	9 200
Suurim koormatus, kW	5 500	4 850	4 400
Elektriseadmeid	39 059	36 743	35 067
Elektriseadmete installeeritud võimsus, kW	14 897	12 333	12 034
Toodetud elektrit, kWh	18 250 900	15 796 600	14 725 600
Toodetud iga elaniku kohta ¹⁾ , kWh . . .	129,5	114,5	108,3
Toodetud iga m kaabli kohta, kWh . . .	70,7	66,4	65,1
Toodetud iga elektriseadme kohta, kWh .	467	430	420
Jõujaama omatarvituse %, võrreldes kogutoodanguga	12,46	12,61	11,09
Elektrivõrgu kaod protsentides, võrreldes kogutoodanguga	10,15	10,97	11,92
Jõujaama keskmine töötundide arv, võttes aluseks suurima aastakoormatuse . . .	3318,4	3257,0	3349,0
Võrreldes aasta tundide arvuga 8760, oleks jõujaam suurima koormatuse juures töötanud %	37,9	37,2	38,2

¹⁾ Tallinna elanikkude arvuks on võetud 1935./36. a. 141 000, 1934./35. a. — 138 000, 1934./35. a. — 136 000.

Andmeist nähtub, et Tallinna Linna Elektriijaama toodang kasvas, võrreldes eelmise tegevusaastaga, 1935./36. a. 17,0%, 1934./35. a. — 6,5% ja 1933./34. a. — 9,9%. Samal ajal kasvas abonentide arv

vastavalt 6,3%, 4,8% ja 8,1%. Nii näeme, et eriti 1935./36. a. on jõudsasti tõusnud keskmine aastatarvitus iga abonendi kohta, nimelt võrreldes 1934./35. a. 9%, 1933./34. a. — isegi 11,2%.

Tartu Linna Elektriijaama tegevus 1933/34—1935/36.

	1935./36. a.	1934./35. a.	1933./34. a.
Jõujaama maksimaalne võimsus, kW . . .	5 550	5 550	2 250
Suurim koormatus, kW	2 125	1 930	1 925
Elektriseadmeid	13 483	12 451	11 343
Elektriseadmete installeeritud võimsus, kW	4 346	4 134	3 863
Toodetud elektrit, kWh	6 508 800	5 513 300	5 094 100
Toodetud iga elaniku kohta ¹⁾ , kWh . . .	110,3	93,4	86,3
Toodetud iga m kaabli kohta, kWh . . .	17,9	17,6	17,4
Toodetud iga elektriseadme kohta, kWh .	482	443	449
Jõujaama omatarvituse %, võrreldes kogutoodanguga	14,10	11,84	12,33
Elektrivõrgu kaod protsentides, võrreldes kogutoodanguga	14,00	18,96	14,89
Jõujaama keskmine töötundide arv, võttes aluseks suurima aastakoormatuse . . .	3 063	2 856	2 646
Võrreldes aasta tundide arvuga 8760, oleks jõujaam suurima koormatuse juures töötanud %	34,9	32,6	30,2

Võrreldes Tallinna andmeid Tartu omadega, nähtub, et iga Tartu abonendi kolme aasta keskmine tarvitus — 458 kWh — on Tallinna omast — 439 kWh — umbes 5% suurem, mis on seletatav väiketarvitajate rohkusega Tallinnas.

Lk. 122 toodud tabeli andmed lubavad heita pilku ja teha järeldusi elektrimüügi arenemisest ja jaotusest, milliseiks otstarbeiks elektriijaamad elektrit müüvad. Pealinna kui suuremate käitistega linna elektriijaam müüb domineeriva osa elektrit tööstuseks, kuna Tartu Linna Elektriijaam — valgustuseks. Seetõttu on Tartu kWh keskmine müügihind üle 2 s. kõrgem Tallinna omast, sest valgustuselektri hind on kallim. Elektrimüük mõlemas elektriijaamas tõuseb aga aasta-aastalt. Nii on Tallinna Linna Elektriijaamas, elektrimüük tõusnud, võrreldes eelmise aruandeaastaga, 1933./34. a. 9,9%, 1934./35. a. — 6,5%, kuid 1935./36. a. — 17,0%. Vasta-

vad andmed Tartu Linna Elektriijaama kohta on: 1933./34. a. — 9,3%, 1934./35. a. — 2,9%, kuid 1935./36. a. — isegi 22,9%.

Kuna ehitustegevus näitab tõusu, kaubandus ja tööstus areneb elavnemise tähe all, siis on näha ette, et vähemalt lähemal aastail kestab elektrimüügi tõus.

Elektriijaamul seisab praegu veel ees lai tööpõld olemasolevate elumajade hankimisel enda võrku. Tallinna Linna Statistikabüroo andmeil oli 1936. a. Tallinnas 8881 elumaja 79 285 korteriga. Tallinna Linna Elektriijaamal aga oli samal ajal majajühendeid 4420 ja elektriühendeid 39 059, seega on pealinnas alles umbes pooled elumajad ühendatud elektrivõrguga. Muidugi tuleb arvestada, et mõned käitised varustavad oma maju oma jõujaamadega ja et A.-s. Eesti Turbatööstused on rakendunud samasse ülesandesse, kuid on selge, et

¹⁾ Tartu elanikkude arvuks on võetud 59 000.

Tallinna ja Tartu Linna Elektriijaama kaubanduslikust tegevusest
1934/35—1935/36.

	1935./36. a.	1934./35. a.	1933./34. a.
Tallinna Linna Elektriijaam.			
Müüdnud elektri hulk, kWh	14 125 268	12 071 173	11 337 583
Sellest müüdnud:			
tööstuseks, kWh	7 895 329	6 866 511	6 577 422
valgustamiseks, kWh	5 591 848	4 964 672	4 532 818
majapidamiseks, kWh	376 723	Arvestatud koos tööstuseks müüdnud kWh-dega	
tänavavalgustamiseks, kWh	261 368	239 990	227 343
Saadud elektri müügist, kr.	19 162 240.	1 731 242.—	1 613 877.—
Müüdnud kWh keskmine müügihind, s.	13,57	14,34	14,23
Müüdnud kWh keskmise hinna alanemine (—) või tõus (+), võrreldes eelmise aastaga, %	—5,4	+0,77	.
Saadud arvestajate üüritamisest, kr.	75 371.—	80 326.—	70 971.—
Ettevõttesse investeeritud kapital aruande- aasta lõpul, kr.	9 398 752.—	8 628 471.—	7 860 226.—
Varanduste väärtus aruandeaasta lõpul, kr.	7 388 561.—	7 065 635.—	6 559 635.—
Puhaskasu, kr.	742 288.—	710 435.—	619 199.—
Linna üldiseks tarvituseks, kr.	386 903.—	363 450.—	354 362.—
Bilanss, kr.	10 109 551.—	9 231 951.—	8 460 660.—
Tartu Linna Elektriijaam.			
Müüdnud elektri hulk, kWh	4 679 666	3 815 125	3 707 653
Sellest müüdnud:			
tööstuseks, kWh	1 805 195	1 397 455	1 365 174
valgustamiseks/majapidamiseks, kWh	2 210 194	1 764 636	1 711 806
majapidamiseks, kWh	26 197	22 289	24 318
väljapoole Tartut, kWh	638 080	630 745	606 355
Saadud elektri müügist, kr.	737 458.—	633 538.—	624 058.—
Müüdnud kWh keskmine müügihind, kr.	15,76	16,60	16,83
Müüdnud kWh keskmise hinna alanemine (—), võrreldes eelmise aastaga, %	—5,1	—1,2	.
Saadud arvestajate üüritamisest, kr.	30 276.—	25 306.—	25 097.—
Ettevõttesse investeeritud kapital aruande- aasta lõpul, kr.	3 126 440.—	2 982 879.—	3 042 076.—
Varanduste väärtus, kr.	2 947 641.—	2 639 129.—	2 641 063.—
Puhaskasu, kr.	304 166.—	236 389.—	224 938.—
Linna üldiseks tarvituseks	108 411.—	100 980.—	101 580.—
Bilanss, kr.	4 534 626.—	4 549 311.—	4 689 915.—

väljavaated uute elektriabonentide juurde-
tõmbamiseks on veel päris avarad. Arvata-
vasti on olund samasugune ka Tartus, sest
seal on tegemist veelgi suuremate maaalade
ja võimalustega, nagu väljapoole Tartut ula-
tuva tarvitajaskonnaga — praegu Viljandi,
Elva jt.

Mis puutub elektriijaamade tasuvusse,
siis nähtub andmeist, et 1935./36. a. oli

Tallinna Linna Elektriijaama brutopuhaskasu
742 888 kr. ja netopuhaskasuks võiks lu-
geda linna üldiseks tarvituseks antud
386 903 kr. Tartus oli samal aruande-
aastal brutopuhaskasu 304 166 kr. ja neto-
puhaskasu 108 411 kr. Elektriijaamade ta-
suvuse selgitamiseks võrreldgem puhaskasu-
summasid nii investeeritud kapitali kui ka
varanduste väärtusega. (Vt. tab. lk. 123.)

	Tallinna Linna Elektrijaam	Tartu Linna Elektrijaam
Tasuvus, võrreldes investeeritud kapitaliga, kr.	9 398 752.—	3 126 440.—
brutopuhaskasu, %	10,05	10,3
netopuhaskasu, %	5,2	3,7

Nii näeme, et nende elektrijaamade tasuvus on rahuldav, kuid mitte eriti kõrge, võrreldes nende hiigelkapitalidega, mis on akumulieeritud ettevõttesse.

On huvitav heita pilku ka puhaskasu jaotamisele.

	Tallinna Linna Elektri- jaam		Tartu Linna Elektri- jaam	
	Kr.	%	Kr.	%
Laenude kustutamiseks	126 255.—	17,01	59 846.—	19,66
Tegevuskapitali suurendamiseks	150 000.—	20,21	75 041.—	24,66
Uute varanduste soetamiseks	79 130.—	10,66	60 869.—	20,06
Linna üldiseks tarvituseks	386 903.—	52,12	108 410.—	25,62
	742 288.—	100,00	304 166.—	100,00

Järelikult on Tallinnas ettevõttesse voolanud tagasi 355 385 kr. ehk 47,88% puhaskasust. Tartu Linna Elektrijaamas on olund rohkem ettevõtete kasuks: tagasi on voolanud 195 756 kr. ehk 64,38%. Puutub silma,

et kummaski ettevõttes ei saa direktsoon ega ametnikud osa puhaskasust, vaatamata nende ettevõtete tööstuslik-kaubanduslikule iseloomule ja rahuldavale tulukusele.

Tallinna ja Tartu elektritariifid.

Elektri kasutamise otstarve	Tallinn, kWh	Tartu, kWh
Valgustuseks	Päeval — 25 s. Öösel — 7,5 s.	1) Päeval — 24 s. Öösel — 12 s. 2) Astmetariif pörandapinna järgi — 24, 10 ja 5 s. 3) Aastatarvitusel üle 12 000 kWh: 16 ja 24 s., öösel — 12 s. 4) Paušaaltariif.
Tööstuseks	1) Kui kasutatav võimsus ei ületa 15 kW: võimsusmaks 1 kr. kuus; päeval 13 s., öösel — 7,5 s. 2) Kui ei kasustata eelmist tariifi: võimsusmaks 7 kr. kuus; kWh hind 7,5 s.	1) 1—3000 kWh tarvitamisel kuus: päeval 15,5—12 s., öösel 6 s. 2) Üle 3000 kWh tarvitamisel kuus: päeval 12—6 s., öösel 6 s. 3) Jahuveskeis, saekaatreis ja viljapeksul: päeval 12—9 s., öösel 6 s.
Kinodele tööstuseks	Päeval — 15 s. Öösel — 7,5 s.	18 s.

Elektri kasutamise otstarve	Tallinn, kWh	Tartu, kWh
Majapidamiseks (keetmiseks, küpsetamiseks, triikimiseks ja kütmiseks)	Eriarvestajaga. 1) Esimesed 100 W — valgustustariifiga, üle 100 W — 5 s. 2) Kantava alaarvestajaga — 15 s.	Eriarvestajaga. Juunist — septembrini — 5 s. Oktoobrist — maini — esimesed 10 kWh — 10 s., üle selle — 5 s.
Veekuumendajaile, ahjudele, külmutus-kappidele ja kasvuhooneile.	Päeval — sõltuvalt otstarbest. Öösel — 4,5 senti.	Päeval — 10 s. Öösel — 4 s.
Reklaamiks, vaateakende valgustamiseks	Päeval — 15 s. Öösel — 7,5 s.	15 s.; kui normi ei täideta, siis 24 s.

Peale selle kehtivad Tallinnas veel eri tariifid erilepingute põhjal, enamasti kõrgepingeelektri müügi korral, kui elektriseadme installeeritud võimsus on üle 10 kW. Tartus kehtivad eri tariifid, kui tarvitus on üle 50 kWh aastas.

Üldjoonis pole mõlema elektrijaama elektri hindades suuri vahesid. Erinevused on rohkem põhimõttelist laadi. Nii on Tartu võtnud omaks valgustusastmetariifi korterite põrandapinna suuruse alusel ja tööstustariifi kilovatttundide-astmetariifi kuise elektritarvituse alusel. Viimasena nimetatud moodus on pealinnas jäetud kõrvale ja alates 1. aprillist 1936 figureerib tööstuselektri hinnas võimsusmaks (kW-maks) ja kilovatt-tunnimaks. See uus moodus on viimasel ajal võetud omaks paljude elektrijaamade poolt ja seda põhjendatakse sellega, et võimsusmaks kujutab endast neid kindlaid kulusid, mis langevad tööstusele, sõltudes tema installeeritud võimsusest. See on maks, mida abonent maksab elektrijaamale valmisoleku eest, et ta igal ajal saaks etteteatamatult maksimaalse elektrihulga oma tööstusele. Tarvitatud kilovatttunni hinda aga alandati. Järelikult kui tööstus tarvitab elektrit pikema aja kestel pidevama koormatuse juures ööpäevas, siis kWh hind muutub temale ka üha odavamaks. Võimsus-

maksu põhimõte kehtib Tallinna Linna Elektri jaamas ka erilepingute tariifes.

Tariifide ühiseiks põhimõtteiks on müüa elektrit soodustatud hinnaga öösel (kl. 23—7, mil elektrijaama koormatus on madal) ja majapidamise otstarbeks. Viimane tariif on praegu laiemal levikul ja leiab kord-korralt rohkem kasutamist tänu elektrijaamade, olgugi tagasihoidlikule, propagandale. Odav majapidamistariif aitab tõsta elektrijaama päevast madalat koormatust. Ühine põhimõte seisab ka nn. piiratud aja tariifis. See seisab selles, et talvekuude suurema valgustuskoormatuse ajal (peale lõunat) on elektri hind tööstusile kallim, ja on kehtivusel seepärast, et püütakse koormatust rohkem ühtlustada.

Mis puutub küsimusse, kas elekter vaatluse all olevais linnades on kallis või odav, võrreldes meie oludega, siis on see laiem küsimus omaette, mis nõuab põhjalikumaks arutlemiseks paljude andmete, ka elumaksuse andmete võrdlust. Üldiselt on aga Eesti tariifid odavamaid Euroopas. Ei saa aga jätta märkimata, et meie elu on võrdlemisi odav, võrreldes teiste maadega, mistõttu elektri hind tundub mitteodavana.

Tulles tagasi elektritariifide juurde, lubatagu lõpetada Belgia elektrikasutamise ühingu esimehe, Brüsseli ülikooli professori

R. van Cauwenberghe' sõnadega Belgia elektrikasutamise ühingu aruandes 1936. a. septembrist:

„Tariifide küsimus on eriti delikaatne. On palju vähema tähtsusega redutseerida valgustuselektri hindu, kui luua tariife, mis kutsuksid esile elektri suurema tarvitamise majapidamise kõigiks otstarbeiks, sinna juurde arvatud ka valgustus. Moodsaid ta-

riife saab ainult siis eduga tarvitada, kui valitseb usalduslik õhkkond elektri müüjate, tarvitajate ja sellega seoses olevate ametiasutiste vahel.“

Nimetatud mõtted evivad sügava tähenduse ja peaksid saama juhtmõtteiks ka Eestis praegu eriti akuutseks saanud elektriga varustamise küsimuses.

Eesti linnategelaste õppematk Soome.

A. Maramaa.

Viljandi linnapea.

(Järg II)

Imatralt Viiburisse oli sõita täpselt kaks tundi. Viiburi saabuti kell 17.37.

Viiburi on Soome vanimaid linnu. Ta asutamise aastaks loetakse 1293. a. Nimelt ehitas tol aastal Torkkeli Knuudipoeg Vuoksa jõe suudme saarekesele Viiburi lossi või kindluse. Kindlus püsib tänaseni, kuigi teda mitu korda aegade jooksul on rüüstatud.

Viiburi on suuruselt teine linn Soomes. Tal on ligi 90 000 elanikku.

Vana-Viiburi meenutab osalt Vana-Tallinna. Uues Viiburis on laiad tänavad, hulk muruplatse ja puisteid, nagu kõigis teisiski Soome linnades, mille ajalugu ei ulatu kaugemale kui 100—150 a. tagasi.

Viiburi jaamas oli vastas linnapea A. Tuurna oma abidega. A. Tuurna't tunti juba Helsingist saadik, kus ta juhatas Soome linnapeade ja alevivanemate koosolekut, kui saabuti Helsingisse. Tema see oligi, kes ütles siis tervituskõne ja tõlkis selle ise eesti keelde. Üks rõõmsama ja elavama hingega mehi Soome linnapeade peres.

Esimesena vaadati Viiburi raekoda. Jälle omapärane nähe: volikogusaal on ühtlasi koosolekute- ja peosaal. Igatahes ülidemokraatlik viis ja komme.

Viiburi linnavalitsus on 12-liikmeline: linnapea kahe abiga ja 9 linnanõunikku. Linnanõunikud käivad ainult linnavalitsuse

koosolekuil, saades ka palka koosolekute eest.

Raekojast siirduti Viiburi vana lossi torni, mis 70 m kõrge. See on juba vaate-torn.

Loss on kaitseväe kasustada. Linnapea jutustas lossi õues muinasjutu, et loss seisvat kohal, kus jumalad Mars ja Merkuur pidanud palavat taplust teineteisega.

Viiburi on Soome kaitseväe keskus. Ta on linnu, mis seisab Vene piiri lähedal. Viiburi on Soome valvur idapiiril.

Kohvi pakuti meile Viiburi vanas Pyöreä- (ümmarguses) tornis. See torn meenutab Tallinna Paksu Margareetat.

Pyöreä-torn on olnud vanasti, kui Viiburi pidas elavat kauplemist teiste Läänemere linnadega, kaupmeeste kogunemiskohaks. Torni kohviku laes olid näha kõigi nende linnade vapid, kellega Viiburi kaubelnud, teiste hulgas ka Tallinna vapp — kolm leopardi.

Pyöreä-kohviku ettekandjad paistsid silma oma keskaegse rõivastise poolest, mis sobis väga vana ajaloolise hoone ja selle sisustusega.

Viiburil on uus moodne muuseumihoone — linna maja. Eesruumis paremat kätt seisab Viiburi lossi asutaja Torkkeli Knuudi-poja suurem kui elusuurune kuju, pahemat kätt Peeter Suure sama suur ja samasugu-

ne kuju, kui oli omal ajal Tallinnas Vabaduse platsil Soomlased pole aga oma Peetrit löönud rahaks, vaid paigutanud ta muuseumi.

Muuseumis peatuti pikemalt maali ees, mis kujutab Kalevala järele toodud Jeesuse ristimist. Soome Jeesuse ristib eestlane, sest Soomes polevat leitud ristijat. See tähendavat seda, et ristiusk Soome tulnud Eestist. Sel puhul linnapea luges ette Kalevalast kogu Jeesuse ristimise loo.

Muuseumist siirduti teatrisse Minna Canth'i „Anna Liisa“ etendusele, kus vaadati tähendatud näidendi II vaatust. Mäng oli nii arusaadav ja kaasakiskuv, et heameelega oleks vaadanud tüki kas või lõpuni.

Viiburi teatrihoone on linna maja. Praegu on Viiburis üksainus teater. Varem olnud kaks teatrit, üks neist töölisteater. Aga linnavalitsus sundinud mõlemaid teatreid ühinema, ähvardades võtta neilt linnavalitsuse toetuse, kui nad ei ühine. Ja Viiburi kohta on ühest teatrist küllalt.

Teatrist mindi linnavalitsuse poolt antavale õhtusöögile. Seal tuli esimest korda meie Soomes viibimise ajal kõnesse Soome-Eesti silla küsimus. Soome sillast kõneles õige soojalt ja kindlalt Viiburi linnapea, öeldes, et Soome sild on olemas, ta peabki olema.

Viiburi linnapea kõnele vastas Tartu linnapea A. Tõnisson sama südamlikult ja soojalt.

Järgmisel hommikul pakuti kohvi omnibusjaama kohvikus.

Viiburi omnibusjaama platvormil on ruumi 18 omnibuse jaoks. Omnibuste nii suur arv on seletatav sellega, et Soomes on omnibusliiklemine väga elav, elavam kui meil. Viiburis näiteks omnibused sõidavad kaks korda päeva jooksul sisse ja välja, nimelt omnibused, mis peavad ühendust maa ja teiste linnadega.

Soomes pööravad linnad õige suurt tähelepanu haiglaile. Nii ehitas Viiburi parajasti uut viiekordset haiglahoonet lisaks seniseile haiglahooneile, mis olid ruumikad ja head. Näib, et Soome linnad võistlevad

eneste vahel nii oma kooli- kui ka haiglahoonetega.

Staadione Viiburis on neli. Kolm neist on harjutusväljakud, neljas võistlusväljak. See viimane oli nii eeskujulikult korras, et aina imesta. Parajasti kasteti jooksurada — oli oodata võistlust. Muru jalgpalliväljakul oli tihe ja lühikeseks põetud, et võis võistelda hea pargimuruga. Staadioni tribüün oli nii avar ja nii massiivne raudbetoonehitis, et ei jätnud midagi soovida. Kui on sportlasil nii hea staadion, kui seda nähti Viiburis, siis võib ka sportlasilt midagi nõuda. Soome nõuabki oma sportlasilt palju — ja sportlased annavadki palju.

Staadioni kõrval on Viiburis vabaõhuteater 3000 istekohaga. Üldine mahutavus on nähtud ette 15 000 inimesele. Teises orus, mis on tunneliga ühendatud vabaõhuteatri oruga, on vabaõhuteatri einelaua ruumid.

Viiburi rahvaraamatukogu hoone on moodsamaist moodne. Klaasi on nii palju, et tõusis küsimus: kuidas on võimalik nii kareda kliimaga maas, nagu on Soome, raamatukogu ruume hoida soojadena. Seal nähti esimest korda, et keskkütte radiaatorid olid mahutatud lakke. Seega tuli soojus ülalt.

Viiburi rahvaraamatukogu ehitamiseks vajaliku kapitali — 4 500 000 Soome marka — on kinkinud Viiburi ärimees Lalluka. Raamatukogu ruumes oli määratud aukoht kinkija ja ta abikaasa rinnakujudele.

Viiburis külastati määratu suurt kutsekooli, kus õpib 1200 õpilast. Trükikodagi õppimiseks on koolis oma trükikodagi, kus tehakse väga ilusat tööd.

Olgugi et koolimaja on väga suur — viiekordne hoone, ei mahu kõik õpilased töötama enne lõunat. Töö käib koolis ka pärast lõunat.

Vaadeldes Soome linnade asutisi peab ikka ja jälle nentima üht ja sama tõe: Soome linnadel on käsutada palju, palju raha.

Laupäeval, 12. septembril 1936, kell 13.30 lahkuti Viiburist, suundudes Lahtisse.

Lahtisse jõuti kell 16.35. Aga juba enne kui linn hakkas paistma, paistsid silma kaks tohutu pikka masti ja kuulutasid Lah- ti lähenemist. Iga eesti raadiokuulaja teab, mis mastid need on, millest siin jutt. Need on Soome suurima raadioringhäälingu raadio- mastid. *Huomio! Huomio! Lahti! Suomi!* See hüüd on tuttav igale raadiokuulajale.

Lahti raudteejaamas oli vastas linnapea ja teisi linnategelasi. Vastuvõtjate hulgas tõmbas tähelepanu endale üks Tartu korpo- ratsiooni „Sakala“ värvimütsiga noormees. Ta teretas meid eesti keeli. Näe, eestlane! mõtles igauks. Aga oli siiski soomlane. Veel suurema üllatuse valmistas meile üks noor daam vastuvõtjate hulgas. Ta kandis eesti nais korporatsiooni värve ja tervitas meid sãrasilmil eesti keeles. Kuidas sattus siia meid vastu võtma eesti naine? Kas siin on ehk veel teisigi eestlasi või eesti keele oska- jaid? Seesugused küsimused olid vist igal meist meelel. Võõrsil on armas ja üllatav leida eestlast.

Siiski polnud Lahtis rohkem eestlasi ja eesti keele oskajaid, kui kaks. Need olid hr. Mäkinen ja tema eestlasest abikaasa. Hr. Mäkinen, olles lõpetanud Helsingi

ülikooli, tulnud Tartu ülikooli keeleteadus- konda üheks semestriks, et õppida eesti keelt. Ja Tartus kujunenud tema keeleõp- pimise semester ühtlasi naisevõtmise semest- riks. Pr. Mäkinen on talutütar Tartu- maalt. Nagu ta seletas meile, on tal 5-aas- tane tütar Leena ja 4-aastane poeg Jüri. Praegu nad küll rohkem eesti keelt ei oska- vat kui tere! ja aitäh! Aga eesti muinasju- tudest, mida ema neile tihti jutustavat, saa- vat nad hästi aru. — See on juba tegelik Soome silla ehitamine!

Jaamast juhiti meid raekotta. Lahtis oli esimene torniga raekoda, mida Soomes nähti. Väga suur ja stiilikas hoone, ehitat- tud meile Eestiski tuntud arhitekti Saarise projekti järele.

Õige suureks uudiseks oli meile linnate- gelasile, et pultides leidus linnavolikogu trü- kitud protokoll — 16-leheküljelise raama- tukesena. Meie pole nii rikkad kui soomla- sed, aga õige ja kasulik oleks meilgi trükki- da protokollid ja igale volinikule saata see koju. Volinikud oleksid paremini kursis linna asjadega ja võtaksid palju tõsisemalt oma ülesannet ja kohustusi linnavolikogus.

(Järgneb.)

Eesti Linnadeliidu tegevusest.

Eesti Linnadeliidu juhatus e koosolek peeti 16. detsembril 1936.

Vaadatud läbi ELL büroo poolt ELL liikmete arvamuste kohaselt koostatud märgukirja kutsehariduslike õppeasutiste seaduse eelnõu kohta, o t s u s t a t i see kiita heaks ja esitada Haridusministeeriumi Kutseoskuseosakonnale.

Arutanud Haiguskindlustuse seaduse eelnõud, o t s u s t a t i asuda seisukohale, et omavalitsusteenijad, mitte ainult administra- tiivalalt, vaid kõik teenijad, kui nad on kindlustatud omavalitsuste esinduskogude otsuste põhjal võrdselt riigiteenijatega, peaks jääma seaduse alt välja, viies seega oma- valitsusteenijad ühisele alusele riigiteenija-

tega, seepärast tuleks ülal tähendatud seadus eelnõu § 5, p. 2 redigeerida järgmiselt: „omavalitsusteenijad, kui nad on kindlusta- tud omavalitsuste esinduskogude otsuste põhjal vähemalt võrdselt riigiteenijatega.“

V. Smetanin esitas linnade majanduse ja rahanduse perspektiivkavad esialgsel kujul.

Kaalunud neid, o t s u s t a t i teha ELL büroole ülesandeks, saata need esialgsed ka- vad ELL juhatus e liikmeile tutvumiseks ja seisukohavõtmiseks.

Kuna Siseministeeriumil on kavatsus muuta praegukehtivat Isikutõestamise ja liikumise seadust ja seoses sellega seada sisse elanikkuderegistrit, millele äga selle-

kohasel nõupidamisel vaieldi vastu Eesti Maaomavalitsuste Liidu esindajate poolt, otsustati moodustada komisjon koostises K. Luik, H. Aviksoo, F. Suit ja V. Smetanin, kes selgitaks EML esindajaille ELL seisukohad ses küsimuses.

Tervishoiu- ja Hoolekandevalitsus palus ELL võtta sotsiaalministri soovi kohaselt tõsiselt kaalumisele omavalitsusteenijate ja -töölise lasteabirahade määramise küsimust.

Kaalunud küsimust, otsustati saata ärakiri Tervishoiu- ja Hoolekandevalitsuse kirjast ELL liikmeile seisukohavõtmiseks, avaldades ühtlasi kartust, et omavalitsuste piiratud krediitide juures võib ilmnedagi nähe, et omavalitsused teenijate ja töölise töölevõtmisel hakkavad eelistama kas vallalisi või lasteta perekonnainimesi, ja seega oleksid tulemused, mida loodetakse saavutada Riigiteenijate lasteabiraha seaduse laiendamise ja omavalitsusteenijate peale ja Riigitöölise lasteabiraha seaduse laiendamise ja omavalitsustöölise peale, otse vastupidised.

Arutanud kalapüügiseaduse eelnõud, otsustati tunnustada see üldiselt tarvilikuks ja otstarbekohaseks, kuid et vältida kalade täielikku hävimist Eesti veekogudest ja veekogude omandiõiguste võõrandamist ilma õiglase tasuta, mis tekitaks kindlasti suurt pahameelt, tuleks seaduseelnõu ptk. 2, § 2, p. 2 redigeerida ümber järgmiselt: „2) kõigis teisis veekogudes nende kaldäärse maa omanikule, kui veekogu ehk selle osa on kantud maakoha katastriplaani eksplikatsioonile ja näidatud maakoha katastriplaani, või kui kalapüügiõigus on märgitud kohaostulepingus, või kantud koha päraldisena kinnistusraamatusse, vastasel korral aga riigile.“

ELL esindajaks Eesti Karskusliidu poolt asutatava sihtasutise „Alkoholikute Paranduskodu“ nõukokku valiti F. Suit — Võru, asetäitjaks — K. Luik — Tartu.

ELL esindajaks Liiklusnõukokku valiti V. Smetanin — ELL büroo juhataja, asetäitjaks K. Tammiste — ELL sekretär.

Kroonika.

Kruntide reguleerimise fondi asutamine Viiburis.

Viiburi linnavolikogu otsustas asutada erilise kruntide reguleerimise fondi. Aluskapitaliks kanti üle aja jooksul kruntide müügist kogunud 10 000 000 Smk. Edaspidi kasvab fond selliste summade läbi, mis laekuvad linnale kuuluvate kruntide müügist, maade ja kinnisvarade võõrandamisest, mida linn saab tänavate alla minevate maaalade väärtuse arvel ja tänavate ja kanalisatsioonide ehitamiseks. Fondi summad kasustatakse esimeses järjekorras kinnisvarade omandamiseks, rendikruntidel asuvate ehitiste väljaostmiseks, rendiõiguste väljaostmiseks, linnaplaani teostamiseks linnale omandatavate maaalade eest tasumaksimiseks, kruntide otstarbekohase reguleerimisega seotud kulude katteks, fondi otstarbega seosesolevate võlgade tasumiseks ja protsentide maksmiseks, tänavate ja kanalisat-

sioonide ehitamiseks erakruntidele, kes selle eest linnale tasunud vastavad summad.

Lastekaitseameti moodustamine Turus.

Turu linnavolikogu otsustas moodustada linnavalitsuse juurde erilise lastekaitseameti, kelle kätte koondatakse edaspidi kõik ülesanded, mis kuidagi on seotud lastekaitsega.

Lastekaitsefondi loomine Tampere.

Tampere linnavolikogu otsustas luua erilise lastekaitsefondi. Fond saab oma tulud tarbeaineteameti operatsioonide jääkidest ja kapitalide protsentidest. Kapitali protsentidest kulutatakse igal aastal kuni kolm neljandikku linnas teotsevate lastekaitseorganisatsioonide toetuseks, kes ei saa linnalt toetust muul teel. Jaotuse kava töötab välja lastekaitseamet.

EEKS-MAJA

juhatus ja peakontor:

Tallinnas, Harju 45
Keskjaam 478-08

OSAKONNAD:

Tartus, Viljandis, Rak-
veres, Valgas, Petseris

EEKS - MAJA

Asutatud 1866. a.

on kodumaa vanim ja suurimaid kindlustuseltse.

Tule-, elu-, noorte-, murdvargus-, klaasi- ja
kodulooma-

KINDLUSTUSED

Täpne ja kiire kahjude tasumine!

Soodsad maksutingimused!

Pandimaja kauplused—

— parim ostukoht kõigile! —

Suures valikus mitmesuguseid uusi ja tarvitatud esemeid.

KAUPLUS Maneeži 4, tel. 301-23:

VALMISRÕIVAID: ülikondi, palituid, joppe, kasukaid, karusnahkseid mantleid, peakatteid, jalatseid jne.; **VAIPU** (põranda- ja voodi-), **KARUSNAHKU**, **TASKU-** ja **KÄEKELLI**, **SÕRMUSEID**, **PABERÖSSITOOSE** ja muid kuld- ja hõbeesemeid, **FOTOAPARAATE**, **BINOKLEID**, **LASKERIISTU**, **KOHVREID** ja mitmesugust muud kaupa.

KAUPLUS Narva 18, tel. 306-84:

MOODSAT MÖÖBLIT: rõiva-, einelaua- ja raamatukappe, kirjutus- ja söögilaudu, toole, sohvasid, tugitoole, voodeid, öökappe, tualettpeegleid jne.; **ÕMBLUSMASINAID**, **KIRJUTUSMASINAID**, **JALGRATTAID** (meeste- ja naiste-), **MUUSIKARIISTU**, **GRAMMOFONE**, **PEEGLEID**, **PILTE** ja **PILDIRAAME**, **LAE-LAMPE** ja **ELEKTRIARMA-TUURE**, **SEINAKELLI** ja mitmesuguseid muid esemeid.

Külastage pandimaja kauplusi!

Paberikaupade, kirjutustarvete ja raamatute suurimaid ja odavamaid ostukohti Eesti tarvitajale ja jällemüüjale!

K-Ü. „RAHVAÜLIKOOLI“ KAUPLUSED TALLINNAS

soovitavad oma rikkalikust tagavarast riigi-, linna-, seltskonna- ja eraasutisile igasuguseid kontoritarbeid, kirjutusmaterjale, kontoriraamatuid jne.

Iga aastaga suurenev läbimüük tõendab lugupeetud tarvitajaskonna rahulolu meiega, mis üksi ei toetu tellimuste korralikule ja kiirele täitmisele ja mõõdukaile hindadele, vaid ka meie suurele sortimendile.

Teenimine kiire, vastutulelik ja ausameelne.

K-ü. „RAHVAÜLIKOOL“, Tallinnas

Harju 48, oma majas, tel. 444-37 ja 444-39.
Pärnu m. 10, panga maj., tel. 446-66 ja 446-67.

„Linnad ja Alevid“

Eesti Linnadeliidu häälekandja

ilmub 1936./37. a. IX aastakäiguna, avaldades artikleid ja teateid nii kodu- kui välismaade linna- ja aleviomavalitsuste korraldusest ja elust, tutvustades nende kavatsuste ja saavutustega jne.

Ajakiri ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s., aastakäigu (10 numbrit) — kr. 2.50.

Saadaval ka vanemad aastakäigud.

Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, Pikk 6
Telefon 431-53.